

СТАНОВИЩЕ

по дисертационният труд на Росица Гичева – Меймари „Дионис – Бромиос: обреди и вярвания” за присъждане на научната и образователна степен „доктор” с научен консултант проф. Петър Димитров, д.н.

Колегата Гичева изследва един важен културно-исторически феномен, широко разпространен в Източното Средиземноморие и особено Мала Азия, Кикладите, Тракия, Македония, Елада и особено Атина оставил трайни следи в писмената традиция от края на VI в. пр. Хр. насетне, както и на обилен епиграфски материал между IV в. пр. Хр. до към IV в., сведенията за култа свързани с Дионис Бромиос, с всичките му хипостазии, познанието за него чрез схолия на Зонара свързан с каноните на V-VI църковен събор, реликтови остатъци от празника почти до наши дни и т.н.

Съвсем естествено Гичева много внимателно анализира епиграфския материал, който доста добре, бих казал напълно отчетливо потвърждава мнението, че името Бромиос не е само обикновен/традиционен епитет на елинският Дионис, а цял комплекс от ритуални действия и вярвания извършвани в строго определен порядък във времето и пространството от жени, мъже и деца. Всички те трябвало да преминат през определени нива на мистериалните тайнства включително и определена терминология последователно изредена – мисти, вахки, посветени, непосветени, съмист на Бромиос. Специално внимание е отделено на съответните мистериални обредни действия, включително хорови изпълнения, съчетани с мимически песни и танци повече от тях с маски по време на пир, игри включително и военни, а малко по-късно и театрални.

Макар и предпазливо, но и достатъчно аргументирано е изказана хипотезата за двойката майка-дете една от хипостазите на Бромиос. Свата дума за позицията бог-дете в култа, където е паредър на Богинята-Майка с всичките и превъплъщения.

Напълно реално изглежда предположението, че Бромиос изпълнявал функцията и на съпруг-син, което е нормално в Индоевропейския пантеон през цялата античност. Стройно изглежда и реконструкцията на

представите за преминаването отвъд на посветените/мистите, които са и йерархически определени – хетайрос, съмист, пайс/чедо и пуер, но и Сатир, сиреч водач на ритуалното шествие. Щателно е анализирана и систематизирана информацията за лечителства, прорицания, визия за отвъд в мистериалните практики на култа, естествено извършвани и в състояние на транс/екстаз постигани и чрез психотропни вещества/субстанции.

Въз основа на богат извороведски и епиграфски материал вече почти сигурно може да се потвърди ролята на куретите по време на пролетните празнични ритуали, включително и кога – нощни, утринни и дневни посвещения. В тях важен, бих казал свързващ елемент е свещеният/ритуалният брак, за който е отделено специално внимание. По скоро от скромност колегата Гичева-Меймари не натрапва този аргументиран извод.

Още по-важно за изследването е почти сигурният извод, че обредността на култа има своите корени във „варварските” културни общности на траки, фриги, мизи, витини, кари, миди и македони постепенно елинизирана, за да стане „по-ясна” за жителите на съответния полис.

Същевременно тези тайнства не са били толкова строго „засекретявани” каквито са били орфическите, кабирските или елевзинските мистерии, т.е. те са били по-отворени за тези, които са искали/желаели да бъдат посветени. Още по-интересен е предпазливо наложеният от докторанта извод, че обредността на Бромийос е по различна от класическия елински култ към Дионис повлиян и от вярванията в Мала Азия, Тракия и Македония. Посочени са солидни данни от ономастиката свързани с конкретна синкретична етно-културна среда приблизително локализирана в долното течение на Стримон, Северна Егеида и естествено Самотраки, райони които елините прекрасно познавали по политически, етно-културни и икономически интереси още от края на VIII и началото на VII в. пр. Хр.

Естествено специално внимание е отделено и на литературните обработки в елинската традиция, където древна Тракия е сигурен топос – Ликург и Дионис, Орфей и ритуалното му убийство от бакхически буйстващите тракийки и т.н. Друг е въпросът дали основната Дионисова

планина е само Пангей, което е вярно и поради епиграфските свидетелства за подобни обреди и вярвания, включително и човешки жертвоприношения. Има и други „свещени” планини особено в Южна Тракия, включително Родопи, Странджа, Хиерон орос или в Мала Азия. Едва ли е благодатна задачата да се търси Хероона на Орфей например. Колегата Гичева благоразумно се отказва от подобна „неблагодарна” хипотеза. Оставям настрана анализа на информацията за зачеването на Александър от Олимпиада чрез бакхически ритуали и с бога-змия, които могат да се свържат и с обреди в чест на Бромийос-Дионис. Е, дали всичко това може да се свърже с участието на посветени жени в орфически и дионисиеви обреди сред аристократическият елит в Тракия и Македония не се осмелявам да коментирам! Склонен съм да приема хипотезата, че женските „изстъплителни.” обреди в Тракия, а и в Македония имат и войнска характеристика, повече отколкото в Елада. Добре аргументирано изглежда и предположението, че празникът посветен на Дионис-Бромийос/Бромийос постепенно се трансформирал в ранна „Византия”/всъщност късна Източна Римска империя под името Врумалии. Той изглежда оставил някакви следи и в традиционния български празник Лазаруване и по-точно източно българският вариант Буенек.

В заключение искам да отбележа, че дисертационният труд на колегата Гичева-Меймари има висока стойност като изследване с изказани важни наблюдения и хипотези. Тя има и 8 научни публикации по проблемите на дисертационния труд. Авторефератът е достатъчно подробен (32 стр.) и реално отразява постиженията и в основният текст (298 стр.).

Всичко това ми дава основание да предложа на колегите от научното жури да гласуват за присъждането на образователната и научна степен доктор на Росица Гичева-Меймари.

София

11.05.2012

проф. К. Йорданов, д.н.